

سلام علیکم

مناسک حج تمتع

گردآوری: آژانس هواپیمایی و مسافرتی مارال

<http://www.maraltours.com>

مناسک حج تمتع

- ۱- احرام
- ۲- وقوف در عرفات
- ۳- وقوف در مشعر الحرام
- ۴- رمی جمره عقبه در منا
- ۵- قربانی
- ۶- حلق یا تقصیر
- ۷- طواف حج
- ۸- نماز طواف
- ۹- سعی بین صفا و مروه
- ۱۰- طواف نساء
- ۱۱- نماز طواف نساء
- ۱۲- بیتوته در منا
- ۱۳- رمی جمرات سه گانه

پس از اتمام اعمال عمره تمتع، کارهایی که به سبب احرام، حرام شده بود حلال می‌شود ولی تا زمانی که برای حج محرم می‌شوند و به عرفات (۱) می‌روند از این اعمال باید پرهیز کنند :

- ۱- بیرون رفتن از شهر مکه (بنابر احتیاط واجب). (۲)
- ۲- انجام عمره مفرده. (۳)
- ۳- تراشیدن سر. (۴)

۱- عرفات بیابانی است مسطح و وسیع در ۲۲ کیلومتری جنوب شرقی مکه؛ جایی که حاجیان باید روز نهم ذی حجه از ظهر تا غروب در آنجا بمانند. «عرفات» جمع «عرفه» و از ریشه «عرفان» و «معرفت» است .

۲- آیات عظام بهجت، خامنه‌ای، فاضل : اگر مطمئن است که به موقع برمی‌گردد و به اعمال حج می‌رسد بیرون رفتن از شهر مکه اشکال ندارد . آیه‌الله سیستانی : اگر به جهت کاری، هر چند کار غیر ضروری، از مکه بیرون می‌رود و ترس آن ندارد که به اعمال حج نرسد، بلکه اگر بداند که می‌تواند به مکه برگردد از آنجا برای حج محرم شود بیرون رفتن از شهر مکه اشکال ندارد . ۳- آیه‌الله بهجت : محتمل است اشکال نداشته باشد . ۴- آیه‌الله فاضل : مانعی ندارد .

آیه‌الله سیستانی : سر تراشیدن اشکال ندارد، گرچه احتیاط مستحب ترک آن است .

۱- احرام :

اعمال حج نیز، مانند اعمال عمره با احرام آغاز می شود . * کیفیت احرام حج : مانند احرام عمره است، ولی در نیت تفاوت دارد که در آنجا به نیت عمره تمتع محرم می‌شد و اکنون به نیت حج تمتع محرم می شود . * زمان احرام حج : بعد از اعمال عمره تمتع تا وقتی که بتواند به وقوف در عرفات - ظهر روز نهم ذی حجه - برسد . امروزه به جهت کثرت جمعیت و شلوغی راه که احتمال نرسیدن به موقع به عرفات می باشد، روز هشتم محرم می شوند و شب عرفه به عرفات می روند، هرچند اگر روز نهم هم محرم شوند و بروند و پیش از ظهر روز نهم به عرفات برسند مانع ندارد .

* مکان احرام حج : شهر مکه است، (۱) گرچه مستحب است در حجر اسماعیل یا نزد مقام ابراهیم محرم شود .

۱ - آیه الله تبریزی، بنابر احتیاط واجب، احرام حج باید از مکه قدیم باشد . آیه الله بهجت، بنابر احتیاط واجب می تواند از هر جای مکه قدیم محرم شود . آیه الله صافی : بنابر احتیاط لازم تا می تواند از مکه قدیم محرم شود . آیه الله مکارم، آیه الله سیستانی : مگر در قسمت هایی که از حرم بیرون است .

ردان محرم در ماشین بدون سقف

تمام اعمال حج از احرام تا رمی جمرات از عبادات است و مانند نماز و سایر عبادات باید به قصد قربت و اطاعت امر خداوند انجام شود .

وقتی که انسان برای اعمال حج محرم شد تمام کارهایی که در احرام عمره حرام بود، بر او حرام می شود .

۲- وقوف در عرفات :

حاجی، پس از احرام در مکه، باید برای وقوف در عرفات، روانه آنجا شود .

- ۱ - مراد از وقوف، بودن در آن مکان است چه سواره یا پیاده، نشسته یا خوابیده؛ یعنی حاجی باید آن روز را در صحرای عرفات بماند و از آنجا خارج نشود .
- ۲ - زمان وقوف ؛ بنا بر احتیاط واجب، لازم است از ظهر (۱) روز نهم ذی حجه تا مغرب (۲) همان روز در عرفات بماند .
- ۳ - وقوف به عرفات و سایر اعمال حج - بجز طواف و نماز - نیاز به طهارت (وضو یا غسل) ندارد. ولی مستحب است .
- ۴ - در عرفات، کار دیگری بجز بودن در آنجا واجب نیست، ولی مستحبات بسیاری دارد، و از بهترین مکانها برای استجابت دعاست و بهترین دعاها در آن مکان دعای معروف ابا عبدالله الحسین (علیه السلام) و امام زین العابدین (علیه السلام) در آن روز است .

۱ - آیه الله تبریزی : می تواند تا یک ساعت بعد از ظهر وقوف را تأخیر نماید . آیه الله سیستانی : جایز است وقوف را از اول ظهر به مقدار انجام یک غسل و خواندن نماز ظهر و عصر پشت سر هم به تأخیر اندازد . آیه الله خامنه ای : تأخیر وقوف از اول وقت به اندازه خواندن نماز ظهر و عصر و مقدمات آن اشکال ندارد . ۲ - آیات عظام بهجت، تبریزی، سیستانی : تا غروب .

۳- وقوف در مشعر الحرام :

بعد از مغرب روز نهم ذی حجه (شب عید قربان) حاجیان از عرفات خارج می‌شوند و برای انجام عملی دیگر از اعمال حج به طرف مشعر الحرام (مُزْدَلِفَه) حرکت می‌کنند .

۱ - وقتی که حاجیان به مشعر الحرام رسیدند، بنابر احتیاط واجب، (۲) باید شب دهم را تا اذان صبح برای اطاعت امر الهی در مشعر بمانند و از اذان صبح، نیتِ وقوف در مشعر الحرام کنند و تا طلوع آفتاب در آنجا بمانند. (۳)

۲ - در مشعر بجز ماندن در آنجا کار دیگری واجب نیست گر چه مستحبات بسیاری دارد و از جمله آنها ذکر الهی گفتن (۵) و جمع آوری سنگریزه برای رمی جمرات است .

۱ - مشعر الحرام: وادی طولی است میان «عرفات» و «منا» و به آن «مُزْدَلِفَه» هم گفته می‌شود، حاجیان باید شب عید قربان را در آنجا بمانند .

۲ - آیه الله تبریزی، آیه الله زنجانی : ماندن در مشعر الحرام قبل از اذان صبح واجب نیست ولی احتیاط مستحب است .

۳ - آیه الله خامنه ای : وقت وقوف، از طلوع فجر عید قربان است تا طلوع خورشید و احتیاط آن است که از وقت رسیدن به مشعر در شب قصد وقوف کند .

۴ - آیه الله سیستانی : واجب است پس از حرکت از عرفات مقداری از شب عید را تا صبح در مشعر الحرام بماند و پس از آن تا طلوع آفتاب نیز بماند ...

۵ - آیه الله صافی : احتیاط آن است که در مشعر ذکر خدا را ترک نکند هر چند مختصر و کم باشد . آیه الله زنجانی :

واجب است خدا را به زبان یاد کنند .

آیه الله صافی : بیتوته در مشعر واجب است .

۴- رمی جمره عقبه در منا :

۱ - پس از طلوع آفتاب روز دهم ذی حجه (عید قربان) حجاج برای انجام بقیه اعمال حج از مشعر الحرام بیرون آمده و روانه منا (۱) می‌شوند . اعمال روز عید به ترتیب عبارت است از : * رمی (۲) جمره عقبه * قربانی * تراشیدن سر یا تقصیر

۲ - در آخر منا سه ستون سنگی وجود دارد که اولین ستون، «جمره اولی» و دومین آنها «جمره وسطی» و سومی را «جمره عقبی» یا «عقبه» می‌نامند، اولین کار واجب در روز عید قربان زدن هفت عدد ریگ به جمره عقبه است .

۱ - منا: سرزمینی است واقع بین دو رشته کوه، نزدیک مشعر الحرام .

۲ - رمی: تیرانداختن، سنگ انداختن .

۳- هفت سنگ باید به ستون بخورد، (۱) ولی لازم نیست پشت سر هم باشد، پس اگر دو عدد به ستون بخورد و سومی نخورد و چهارمی بخورد، تنها سه عددی که به ستون خورده به حساب می آید. و اگر شک کند هفت عدد خورده یا نه، باید به قدری بزند تا یقین کند هفت عدد به جمره خورده است .

۴- سنگ ریزه ها باید اینگونه باشد : * زیاد بزرگ یا ریز نباشد، بلکه به اندازه ای باشد که به آن ریگ بگویند ; * از منطقه حرم باشد، مثلاً مشعر الحرام، منی یا شهر مکه ; * قبلاً برای رمی از آن استفاده نشده باشد ; * مباح باشد، (غصبی نباشد).

۵- بانوان، (۲) کودکان، بیماران و پیرمردان می توانند، شب عیدقربان پس از نصف شب و قبل از اذان از مشعر الحرام خارج شوند و اگر نمی توانند رمی جمره را در روز انجام دهند، (۳) می توانند همان شب رمی جمره عقبه را انجام دهند

-
- ۱- آیه الله مکارم : خوردن به ستون لازم نیست بلکه کافی است سنگ را به دایره اطراف جمرات پرتاب کنند .
  - ۲- این حکم برای بانوان، مخصوص رمی روز عید قربان است. ولی در روزهای ۱۱ و ۱۲ تنها در صورتی که از رمی در روز ناتوان باشند، می توانند شب انجام دهند .
  - ۳- آیه الله سیستانی : کسی که عذر دارد و شخصاً نمی تواند رمی کند، مانند مریض باید نایب بگیرد .

۵- قربانی :

۱- پس از سنگ زدن به جمره عقبه، حجاج برای انجام یکی دیگر از واجبات حج، به قربانگاه رفته، و یک شتر، یا گاو، یا گوسفند قربانی می کنند .

۲- ذبح یک حیوان برای چند نفر حاجی کفایت نمی کند و یک حیوان کمتر چیزی است که به عنوان یکی از اعمال حج باید ذبح کرد، اما هر چه بیشتر ذبح کنند افضل است .

۳- حیوان قربانی شرایطی دارد که به تفصیل در کتاب احکام و مناسک حج آمده است، افرادی که برای انتخاب قربانی به قربانگاه می روند لازم است آن شرایط را بدانند، در این نوشته به طور مختصر به آنها اشاره می کنیم :

* سالم باشد (مریض نباشد) ;

* خیلی پیر نباشد ; (۱)

---

۱. آیه الله تبریزی، آیه الله سیستانی : احتیاط مستحب است که مریض و خیلی پیر نباشد .

آیه الله خامنه ای : پیر نبودن قربانی شرط نیست .

* معیوب و ناقص العضو نباشد ;

* کوری یا لنگی واضح نداشته باشد ;

* دم بریده نباشد ;

* گوش بریده و شاخ شکسته نباشد ;

* لاغر نباشد ;

* اخته نشده باشد; (بیضه هایش را بیرون نیاورده باشند).

* سن آن کامل باشد; اگر میشد است یک سال آن و اگر بز است دو سال آن کامل شده باشد. (تفصیل این شرایط در کتب مفصل فقهی و مناسک مراجع تقلید آمده است).

۳ - اگر حاجی پس از ذبح شک کند و حتی اگر احتمال دهد که حیوان ناقص بوده یا سایر شرایط را نداشته اعتنا نکند. (۱)

۴ - کسی که حلق یا تقصیر نکرده و حتی برای خود حیوانی را ذبح نکرده می تواند برای دیگری ذبح کند .

۱- آیه الله فاضل : اگر احتمال می دهد که هنگام ذبح شرایط را احراز کرده و الآن نسبت به آنها شک می کند یا احتمال می دهد شرایط را نداشته اعتنا نکند .

۶- حلق یا تقصیر :

۱ - پس از قربانی، حاجی باید حلق کند، یعنی موهای سر خود را بتراشد، یا تقصیر کند، یعنی مقداری از مو و ناخن خود را بچیند .

۲ - با انجام این عمل تمام محرمات احرام بر او حلال می شود، بجز حرام بودن زن و مرد بر یکدیگر (۱) و استفاده از بوی خوش، که آنها هم با انجام بقیه اعمال حلال خواهد شد و در برخی موارد صید نیز حرام است. بنابر این، پس از تراشیدن سر یا تقصیر می تواند لباس احرام را بیرون آورده و لباس معمولی خود را بپوشد .

۳ - کسانی که سال اول حج آنهاست، بنا بر احتیاط واجب (۲)

---

۱ - آیه الله سیستانی : زن و مرد همچنان بر هم حرام هستند ولی عقد کردن و شهادت بر عقد حلال می شود .

۲ - آیات عظام: بهجت، تبریزی، فاضل : بنابر احتیاط مستحب . آیه الله مکارم : چنین کسی می تواند سر بتراشد یا تقصیر کند . آیه الله زنجانی : کسی که حجة الاسلام خود را به جا می آورد باید سر بتراشد، هر چند سفر اول حج او نباشد .

باید سر بتراشند و تقصیر کفایت نمی کند، ولی افرادی که بار اول آنها نیست می توانند تقصیر کنند یا سر بتراشند .

۴ - بانوان باید تقصیر کنند .

۵ - محل حلق یا تقصیر منا است .

۶ - زمان حلق یا تقصیر، تا روز سیزدهم ذی حجه است، گرچه احتیاط مستحب (۱) آن است که روز عید انجام شود .

۷ - اگر حاجی برای قربانی به کسی وکالت دهد، تا وکیل او قربانی نکرده، نمی تواند حلق یا تقصیر کند، بنابر این کسانی که خود به قربانگاه نمی روند، باید صبر کنند تا به آنها اطلاع داده شود که قربانی انجام شده و پس از اطمینان به ذبح شدن حیوان حلق یا تقصیر کنند .

۸ - کسی که خودش حلق یا تقصیر نکرده، نمی تواند موی شخص دیگری را بچیند یا بتراشد .

---

۱ - آیه الله خامنه ای : این احتیاط واجب است .

آیه الله تبریزی : احتیاط واجب آن است که در روز عید باشد و اگر روز عید انجام نداده تا آخر ذی حجه وقت دارد .

آیه الله سیستانی : احتیاط مستحب است که از روز عید تأخیر نشود و بعید نیست تأخیر آن تا آخرین زمانی که بتواند اعمال حج را در ماه ذی حجه بجا آورد

پس از انجام اعمال منا در روز عید قربان، حاجی باید بار دیگر برای انجام پنج عمل از اعمال حج به مکه برگردد، گرچه وقت این اعمال تا پایان ماه ذی حجه است (۱) و می تواند در منا بماند برای بقیه اعمالی که در منا شبهای یازدهم و دوازدهم و روزهای یازدهم و دوازدهم انجام می شود و بعد از ظهر روز دوازدهم از منا خارج شود و برای بقیه اعمال به مکه بیاید .

اقا پنج عملی که در مکه باید انجام شود، عبارت است از :

۱ - طواف حج (هفتمین عمل حج)؛

۲ - نماز طواف حج (هشتمین عمل حج)؛

۳ - سعی بین صفا و مروه (نهمین عمل حج)؛

۴ - طواف نساء (۲) (دهمین عمل حج)؛

۵ - نماز طواف نساء (یازدهمین عمل حج) .

---

۱ - آیه الله صافی : اگر چه احوط آن است که تأخیر نیندازد .

۲ - نساء به معنی زنان است، و طواف نساء یکی از اعمال عمره مفرده و حج است و به سبب آن زن بر مرد و مرد بر زن که به سبب احرام، حرام شده بود حلال می شود .

* چند مسأله :

- ۱ - کیفیت اعمال بعد از منا، همانگونه است که در اعمال عمره تمتع گذشت، و تنها در نیت با هم تفاوت دارند .
- ۲ - کیفیت طواف نساء و نماز آن هم، مانند طواف عمره و نماز آن است، ولی باید به نیت طواف نساء و نماز طواف نساء انجام شود .
- ۳ - طواف نساء و نماز آن اختصاص به مردان ندارد، بلکه بر تمام کسانی که حج (۱) به جا می آورند واجب است .
- ۴ - پس از انجام طواف حج و نماز آن و سعی، بوی خوش هم بر او حلال می شود، (۲) و بعد از انجام طواف نساء و نماز آن، زن بر مرد و مرد بر زن که به واسطه احرام، حرام شده بوده، حلال می شود .
- ۵ - پس از سعی، لازم نیست فوراً طواف نساء را به جا آورد و تأخیر انداختن آن، حتی تا چند روز بعد هم اشکال ندارد ولی تا زمانی که مرد محرم طواف نساء و نماز آن را انجام نداده، زن بر او حلال نمی شود و همچنین زن محرم تا وقتی که طواف نساء و نماز آن را به جا نیاورد، مرد بر او حلال نمی گردد .

- ۱ - عمره مفرده که جدای از حج است نیز طواف نساء دارد .
- ۲ - آیه الله صافی : صید و زن بر او حرام است و در حج تمتع احتیاط آن است که پیش از طواف نساء و نماز آن از بوی خوش نیز اجتناب نماید .

۱۲- بیتوته در منا :

- یکی دیگر از واجبات حج، بیتوته (ماندن در شب) به مناست .
- ۱ - تمام حجاج، چه آنها که برای اعمال بعد از منا به مکه رفته اند و چه آنها که به مکه نرفته اند و در منا مانده اند، باید شب یازدهم ذی حجه و شب دوازدهم را از غروب آفتاب (۱) تا نیمه شب، با قصد قربت در منا باشند، بنابر این آنها که به مکه رفت اند باید قبل از غروب به منا برگردند .
  - ۲ - بر این افراد ماندن در منا واجب نیست : * بیماران و پرستاران آنها و دیگر کسانی که ماندن در آنجا برایشان مشقت داشته باشد .

- ۱ - آیه الله فاضل : بعید نیست که بتوان به نیمه دوم شب اکتفا کرد . آیات عظام خامنه ای، مکارم، سیستانی، تبریزی : می‌تواند از سر شب تا بعد از نیمه شب یا قبل از نیمه شب تا طلوع فجر در آنجا بماند . آیه الله زنجانی : در شب یازدهم حاجی مخیر است بین بیتوته نیمه اول شب و بین اصباح؛ یعنی هنگام طلوع فجر در منی باشد، ولی در شب ۱۲ و ۱۳ بنابر احتیاط واجب باید از غروب آفتاب تا طلوع آفتاب روز بعد در منا بماند. و از آنجا خارج نشود، حتی برای طواف و سعی واجب .

کسانی که در مکه تمام شب از اول آن تا صبح به عبادت خدا مشغول باشند و کار دیگری بجز کارهای ضروری نکنند . * کسانی که ترس آن دارند اگر در منا بمانند اموالی از آنها در مکه از بین برود .

۳ - کسی که بیتوته در منا را ترک کند، باید برای هر شب یک گوسفند قربانی کند، اما بر کسی که تمام شب را در مکه به عبادت مشغول بوده، کفاره واجب نیست .

۱۳- رمی جمرات سه گانه :

* در روز یازدهم و دوازدهم ذی حجه حجاج باید به هریک از سه ستون هفت عدد سنگ بزنند . * وقت رمی : از طلوع آفتاب تا غروب است. (چه در روز عید یا در این ایام). رمی در شب جایز نیست (مگر کسی که عذر داشته باشد و نتواند در روز رمی کند) (۱) و اگر مثلاً روز یازدهم، رمی را ترک کرد، باید فردای آن روز قبل از رمی همان روز، رمی روز گذشته را قضا کند . * کیفیت رمی : همانگونه که در رمی جمره عقبه بیان شد .

ترتیب رمی :

ابتدا باید به جمره اولی سنگ زد و سپس به وسطی و بعد از آن به جمره عقبه . در روز دوازدهم ذی حجه، بعد از ظهر شرعی حجاج می توانند از منا خارج شوند، ولی چنانچه کسی آن روز از منا

۱ - بانوان نیز، در شب دهم می توانند رمی جمره عقبه که از اعمال روز عید است انجام دهند ولی رمی جمرات روزهای یازدهم و دوازدهم را بدون عذر نمی توانند در شب انجام دهند .

نرود تا آفتاب غروب کند، باید شب سیزدهم را نیز در منا بماند و روز سیزدهم جمرات سه گانه را رمی کند .

طواف مُستحب

- ۱ - یکی از اعمال مستحب در مکه مُعَظَمة، طواف است .
- ۲ - طواف مستحب با طواف واجب فرقی ندارد و بجا آوردن نماز آن نیز مستحب است .
- ۳ - نماز طواف مستحب، لازم نیست نزد مقام ابراهیم خوانده شود، بلکه در هر جای مسجدالحرام جایز است، بخصوص در موقع ازدحام، مناسب است مراعات دیگران را بنمایند .

طواف وداع

- ۱ - برای کسی که می خواهد از مکه بیرون رود مستحب است طواف وداع انجام دهد .
- ۲ - طواف وداع نیز هفت شوط است و انجام نماز آن هم مستحب است .
- ۳ - مستحب است که از خداوند متعال توفیق مراجعت را بطلبد .

التماس دعا